

אחת היא.

ושתי פרות אלו חלוקות בדינן: חדא פרה דשאלה קני ליה השוכר לנמרי, ואילו חדא פרה דשכירות עבד בה השוכר עשרים ימי שכירותיה, ומיהדר ליה למרה [מסיים הוא בה את עשרים הימים הנותרים ששכר ולא השאיל לבעלים, ומשיסיים יחזירנה לבעלים].

אמר רבי ירמיה:

א. **פעמים שניהם** — הנזכרים במשנתנו, היינו: השוכר שהשאיל לחבירו, וחבירו ששאל ממנו — מתחייבים בקרבן הטאת עולה ויורדת [קרבן "שבועת ביטוי" על שבועת שקר שנשבעו].

ב. **פעמים ששניהם מתחייבים בקרבן "אשם** לז-א גזילות" [קרבן "שבועת הפקדון" על שבועתם].⁽¹⁾

ג. **פעמים שהשוכר מתחייב בהטאת, ואילו**

ישלמו — משום שאלתם — אלא פרה אחת, ותעמוד במקום הראשונה תחת שתי השאלות כאחד; ועוד פרה נוספת ישלמו הבעלים לשוכר שישתמש בה עשרים יום! (8)

אמר ליה רבינא לרב אחא מדיפתי:

ומי איתא לפרה בעינא [וכי הפרה בעין היא] **דנימא ליה הכי** [שיהיה יכול לומר לו כן]!?

מר בר רב אשי אמר:

אכן אין לו לשוכר עליהן דבעלים אלא שתי פרות:

חדא פרה דשאלה, פרה אחת בלבד משלמים הם מחמת השאלה הכפולה, **וחדא פרה דשכירות** משום השכירות שהם חייבים לשוכר!

כי שום שאלה אחת היא, ושום שכירות

1. כתב רש"י בד"ה שניהם באשם: "אם נשבעו לשקר והיו נשכרים בשבועתם להקל פרעון מעליהם כפירת ממון היא זו, וקרבן שבועה שלהם, אשם איל בן שתי שנים וכו' והוא אשם גזילות", משמע מדברי רש"י, שחיוב "אשם גזילות" ["שבועת הפקדון"] הוא באופן שעל ידי שבועתם נפטרים הם מחיוב ממון, וכגון בשומרים, שבלי שבועתם חייבים הם ממון, ועל ידי שבועתם בבית דין הם נפטרים; אבל באמת אין הדבר כן, אלא כל מי שחייב לחבירו ממון, ונשבע לו שאינו חייב לו, הרי הוא חייב ב"אשם גזילות", ואין צריך שיהא נשכר בשבועתו, אלא שיכפור ממון בשבועתו בלבד, ולשון רש"י צריך תלמוד.

[הובא בהערות לעיל], שטעם החיוב לשוכר הוא משום שהוא קונה את הפרה, ובהכרח צריך לומר לכאורה שהוא זוכה ב"קניני שמירה" כמו ב"קניני גזילה", וכמו שנתבאר בהערה לעיל; ואם כן כאן שהבעלים הם אלו שחייבים לשוכר, למה לא ימחלו לו על חיובי השמירה, ושוב אינו "שומר" ואינו זוכה ב"קניני שמירה", וראה מה שכתב בזה.

8. כתב הריטב"א: פירוש, שאף על פי שנתחייב לו פעמים הרבה, באחריות אונסיה של פרה, אין כל החיובים אלא לשלם דמי פרה אחת, וכשם שאילו היתה בעין היתה חוזרת פרה אחת בלבד, וייפטר, אף עכשיו יחזיר את דמיה, וייפטר מכל חיובי השאלה.

השואל באשם.

ד. פעמים שהשוכר מתחייב באשם, והשואל מתחייב בחטאת.

הא כיצד:

דין תורה הוא, שכפירת ממון בשבועה מחייבת את הנשבע ב"אשם גזילות", כשהודה אחר כך ששקר נשבע; ואילו שבועת ביטוי שפתיים [שבועת שקר שאינה באה לכפירת ממון], מחייבת את הנשבע בחטאת עולה ויורדת; ומאחר שכן, תמצא את כל ארבעת האופנים שנוכרו:

א. פעמים ששניהם בחטאת, כיצד:

כגון שמתה כדרכה [ופטור עליה השוכר, והשואל חייב], ואמרו שניהם בשבועה: נאנסה⁽²⁾ על ידי לסטים [שהשוכר פטור, והשואל חייב] —

שוכר דבין כך ובין כך [הן לפי האמת, והן

לפי מה שנשבע] מיפטר פטור, הרי הוא חייב בחטאת על שבועת ביטוי שאינה באה לכפירת ממון.

ואילו שואל, דבין כך ובין כך חיובי מחייב, הרי הוא חייב בחטאת על שבועת השקר שאינה באה לכפירת ממון.

ב. פעמים ששניהם באשם, כיצד:

כגון שנגנבה [ושניהם חייבים עליה],⁽³⁾ ואמרו שניהם בשבועה: מתה מחמת מלאכה [ששניהם פטורים עליה], ושניהם באשם, כיון:

דתרוייהו קא כפרי ממונא [שניהם כופרים ממון בשבועתם], דהא מיחייבי וקא פטרי נפשייהו [שהרי חייבים הם וטוענים ונשבעים שהם פטורים].⁽⁴⁾

ג. פעמים שהשוכר בחטאת, והשואל באשם:

2. ואם תאמר: שואל, שאף לפי טענתו ושבועתו צריך הוא לשלם למה נשבע?! ופירש רש"י, שצריך הוא לישבע משום דברי רב הונא שאמר לעיל לד ב, שאף המשלם צריך לישבע שאינה ברשותו, ונשבע זה שנאנסה ממנו ואינה ברשותו.

3. דברי רב פפא הם כדעת הסובר: שוכר כשומר שכר דמי, וחייב הוא על הגניבה.

ולכאורה, לכך הוצרך רש"י לפרש שהשביעוהו בית דין ולא שקפץ ונשבע, משום שבהמשך הגמרא מבואר, שכל עיקר חידושו של רב פפא אינו אלא שחייבים קרבן שבועת ביטוי על שבועה שבית דין משביעים עליה, ומשמע ליה לרש"י שכל השבועות שחייב רב פפא עליהם חטאת, הן שבועות שבית דין השביע; [אלא שיש לעיין, כי לכאורה אין הוא צריך אלא לישבע שאינה ברשותו ואינו צריך לפרט אם

4. הרחבה בענין חיוב השואל באשם כשנשבע השוכר כמותו:

א. כתב המהר"ם שיף על מה שאמרו בגמרא, שאם נגנבה, ונשבעו שניהם שמתה מחמת מלאכה, הרי הם חייבים אשם, שרבי ירמיה עוסק באופן שהשוכר תבע בתחילה לשואל, ונשבע לו, ואחר כך סומך [השוכר] עליו, ונשבע הוא גם כן; וכוונתו, שאם כבר

כגון שמתה כדרכה [שהשוכר פטור והשואל חייב], **ואמרו שניהם בשבועה: מתה מחמת מלאכה** [ששניהם פטורים עליה], ובאופן זה

השוכר בחטאת והשואל באשם, שהרי: **שוכר דבין כך ובין כך, מיפטר פטור**, הרי הוא חייב בחטאת.

נשבע השוכר שמתה מחמת מלאכה, אם כן הודה שפטור השואל, [ראה במוסגר שם]; **וכעין זה כתב ב"שיעורי רבי שמואל** אות רעז ד"ה והנה [על הרא"ש שהובא באות ד], **אך בלי מה שהוסיף המהר"ם שי"ף** שהשוכר סמך על השואל, אלא היות ואנו דנים לגבי אשם, הרי שאני חיובי ממון מחיובי קרבן, דאין הכי נמי לענין ממון שפיר מהניא הודאה שהודה השוכר אחר כך לפטור את השואל [מלשלם לו כדין שומר], אבל לענין קרבן לא ייפטר השואל על ידי זה, שהחיוב שנתחייב, לא יתבטל בגלל הודאתו שלאחר כך, ורק אם הודה קודם לכן, אזי הוא דמהניא הודאתו שאין לזה שם "כפירת ממון", שיחול על ידי זה דין שבועת הפקדון.

ב. וראה ב"שיטה מקובצת" בשם הרא"ש שהקשה **כעין קושיית המהר"ם שי"ף**, אך על המשך הגמרא, דהיינו באופן שמתה כדרכה ונשבעו שניהם שמתה מחמת מלאכה, שהשוכר בחטאת, והשואל באשם היות ופטור עצמו, והקשה: "ותימה והלא השואל לא כפר כלום, כי הוא טוען שמתה מחמת מלאכה, והשוכר מודה לו"; ויש לעיין: למה לא העמיד את קושייתו כהמהר"ם שי"ף על תחילת הגמרא!?

ג. והנה רבי עקיבא איגר הקשה אף הוא מעצמו על המשך הגמרא כקושיית הרא"ש, וכתב עוד לבאר, שאין לומר שחיוב האשם אינו על הכפירה לשוכר שהוא הרי הודה, אלא לבעלים, ולזה ביאר דאי אפשר לומר כן: ד"הא כיון דשוכר נשבע שמתה מחמת מלאכה קני לה להפרה" [ואם כן החיוב הוא לשוכר ולא לבעלים]; ויש לעיין, שהרי שבועה זו שבועת שקר היא, כי באמת לא מתה מחמת מלאכה

אלא מתה כדרכה, ואין זה בכלל שבועתו, כיון שאם לא מתה מחמת מלאכה שמא מתה בפשיעה].

והוסיף רבי עקיבא איגר, ד"אף לרבי יוסי [החיוב הוא לבעלים] לשיטת תוספות, כיון דנשבע ולא אמר "דל אנת ודל שבועתך", ואין השואל חייב כלום לבעלים", כלומר: רבי יוסי נמי מודה שקנה בשבועה, ורק שלרבי יוסי הרי הוא פוטרו משבועה, אבל כשנשבע ולא פטרו, גם רבי יוסי מודה שחיוב השואל הוא לשוכר ולא לבעלים, [ויש לעיין: דילמא פטרו, אלא שהוא נשבע מעצמו, ובכי האי גוונא לא קנה בשבועה, כי ב"קפץ ונשבע" אינו נפטר, ראה בבא קמא קו א וברמ"ה שב"שיטה מקובצת" שם].

והרא"ש הוסיף גם הוא על קושייתו: "תימה והלא השואל לא כפר כלום ... והשוכר מודה לו, ומבעלים ראשונים מסולק הוא [כלומר: השוכר אינו חייב לבעלים, עד שנאמר: יתחייב אשם משום כפירת ממון לבעלים], דהא כדרכה מתה וגם השוכר נפטר מן המשכיר", יש לעיין בכוונתו, ואין להאריך יותר].

ד. ולפי מה שהוסיפו, ניחא, מה שלא הקשו כהמהר"ם שי"ף על "שניהם באשם", דראה בהערה לעיל לה ב [בשם הגרש"ש וה"קהלות יעקב"] שכשהשוכר פשע, כי אז המשכיר יכול לגבות הן מן השוכר והן מן השואל, ואם כן אף שהשוכר הודה לו, מכל מקום חייב באשם משום שכפר למשכיר, וכאן לא שייך לומר שקנה השוכר בשבועה, שהרי הודו השוכר והשואל שבשקר נשבע השוכר לפטור את עצמו, ובאמת נגנבה ואינו פטור ולא קנה את הפרה; והמהר"ם

שוכר באשם ושואל בחטאת, שהרי:

שוכר הוא דמחייב בנגיבה ואבירה בלבד, וקא פטר נפשיה במתה כדרכה, הרי הוא באשם.

ואילו שואל, דבין כך ובין כך חיובי מיחייב, הרי הוא חייב בחטאת.

ואילו שואל, דמחייב במתה כדרכה, וקא פטר נפשיה במתה מחמת מלאכה, הרי הוא חייב באשם.⁽⁵⁾

ד. שוכר באשם ושואל בחטאת:

כגון שנגנבה [ששניהם חייבים], ואמרו שניהם בשבועה: מתה כדרכה, ובאופן זה

תפיסה, ואם כן יש כאן כפירת ממון של תפיסה, וראה שם שפלפל בארוכה אם תביעת ממון שעל ידי תפיסה חשוב כפירת ממון; וראה שם מה שכתב ליישב את כוונת הרא"ש.

וב"אילת השחר" הקשה אף בלי תפיסה: "מכל מקום השואל שיודע האמת שמתה כדרכה, הא חייב לשוכר, ויש כאן כפירת ממון אליבא דהאמת", וראה מה שכתב שם.

ז. בעיקר מה שנתבאר, שבפשיעת השוכר יכול הבעלים לגבות הן מהשוכר והן מהשואל, לכאורה היה מקום לפקפק ולומר, שאם אכן כך הוא הדין, כי אז אין אחד מהם חייב באשם, שאין זו כפירת ממון, היות ואף לפי מה שהוא אומר שאין הוא חייב, אין זה שייך לשני, ועדיין חיובו של השני במקומו עומד, והרי הבעלים אין להם אלא או מזה או מזה; אך ראה היטב מה שכתבו הרא"ש הר"ן והריטב"א [והראב"ד הביאוהו הראשונים], בכעין זה, בסוף פרק שבועת הפקדון, בביאור דברי הירושלמי כשהלוה לשני שותפין, לענין חיובם בשבועת הפקדון.

ח. על מה דמבואר בסוגייתנו שהשוכר חייב באשם אם נגנבה וטען שמתה מחמת מלאכה, יש להעיר מן הסוגיא דלקמן בדין "שומר שמסר לשומר", והוא מתבאר בהערות שם.

5. ראה הערה 4 אם הכפירה היא למשכיר או לשוכר, ובכל מה שנתבאר שם על בבא זו.

שיף שהקשה, יש לומר משום שלשון רש"י הוא: "כגון שנגנבה: והשוכר חייב לשלם לבעלים, והשואל ישלם לשוכר; ואמרו מתה מחמת מלאכה: ופטר שואל עצמו בשקר מלשלם לשוכר, והשוכר מלשלם לבעלים." הרי מבואר שהכפירה היא לשוכר ולא למשכיר.

ה. ורבי עקיבא איגר דן ליישב את הקושיא, שמתחילה השיעור הבעלים את השואל [קודם שנשבע השוכר וקנה את הפרה כשהבעלים הם התובעים], וכשנשבע השואל שמתה מחמת מלאכה חזרו ותבעו לשוכר, ואם היה השואל מודה דמתה כדרכה היו הבעלים אומרים לשוכר "דל אנת ודל שבועתך" והיה הדין דהשואל משלם להם, ואם כן הפסיד להבעלים ממון בשבועתו; וראה מה שפקפק בזה; ומבואר מדבריו, שלא דן ליישב אלא שיתחייב השואל לבעלים משום כפירת ממון אם נשבע תחילה, אבל שיתחייב לשוכר משום כפירת ממון אי אפשר אף שנשבע השואל תחילה, וזה דלא כהגר"ש שהובא באות א.

ו. וב"שיעורי רבי שמואל" [אות רעח] פקפק בעצם הקושיא, דהנה בפשוטו, מה איכפת לן שהשוכר הודה, הרי השואל הודה בהיפוך שנשבע לשקר, ולדבריו כפר ממון, ולכן מביא הוא אשם; אלא כוונתם, משום שיש כאן הודאה כנגד הודאה ובכי האי גוונא פטור השואל, [וכמו שכתב באור שמח פרק ד משאלה ופקדון, ראה שם]; ואולם הרי ב"קצות החושן" [פח ט] מבואר, שבהודאה כנגד הודאה מועילה

ירמיה חטאת, דיינים השביעוהו, שהרי נשבע כדי ליפטר מתשלומין, וגם כשבין כך ובין כך חייב הוא בתשלומין, הרי חייבוהו לישבע שאינה ברשותו, כדרב הונא לעיל לה ב.

אתמר:

שומר שמסר את פקדונו לשומר אחר שישמרנה — שלא מדעת הבעלים:

רב אמר: פטור הוא השומר הראשון, מכל מה שהיה נפטר אם היה שומר הוא עצמו; דהיינו, שאם שומר חנם היה הראשון, והשומר השני לא פשע בפקדון ונגנב הפקדון או שנאנס, אין השומר הראשון חייב לשלם לבעלים; ואם שומר שכר היה הראשון, ונאנס הפקדון ביד השני, הרי הראשון פטור. (6)

ותמהינן על רבי ירמיה: **מאי קא משמע לן** במימרא זו, והרי יסוד דינו הן משניות שלמות בשבועות!?

ומשנינן: רבי ירמיה בא לאפוקי מדרבי אמי [להוציא משיטתו של רבי אמי], דאמר:

כל שבועה שהדיינים משביעין אותה כגון שבועת השומרין שהם נשבעים כדי ליפטר מתשלומין, **אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי**, ומשום שנאמר בפרשת שבועת ביטוי: **"או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב ... ונעלם ממנו והוא ידע ואשם... והביא את אשמו לה"**, ואמר הכתוב: **"כי תשבע"**, דמשמע: **מעצמה** תשבע, ולא שבית דין השביעוהו.

לפיכך: קא משמע לן רבי ירמיה **דלא כרבי אמי**, שהרי השבועות שחייב עליהם רבי

6. אבל אם פשע השומר השני, או שהיה הראשון שומר שכר, ונגנבה או שאבדה ביד השני, כי אז הראשון חייב אפילו לרב, כן היא שיטת רש"י כאן, וכן כתב בבבא קמא יא ב, וכן היא שיטת התוספות שם בד"ה לא מיבעיא, וכן מוכח בדברי רבינו תם לקמן מב ב ד"ה כל, ועל פי שיטה זו מתבארת הסוגיא בפנים.

סיכום שיטות בכיבור שיטת רב, שהראשון פטור:

א. בדברי הראשונים כאן מצינו שלש שיטות בפירוש דברי רב שאמר: "שומר שמסר לשומר, פטור", [ראה רמב"ן, רשב"א, ריטב"א, ר"ן, מאירי ונמוקי יוסף]:

האחת: שיטת רש"י ותוספות, שאין השומר הראשון פטור אלא במה שהיה פטור קודם, אבל אם פשע בה השומר השני, או שומר שכר שנגנב או נאבד אצל השומר השני, הרי הראשון עומד בחיובו; ולפי דבריהם, נראה בפשוטו, שעיקר

השניה: שומר שמסר לשומר, הרי הוא פטור מחיובי שמירתו הקודמים משום שהעמיד שומר אחר לבעלים במקומו; וכשמסר שומר שכר לשומר חנם, הרי הראשון פטור ממה שמתחייב בו השומר השני דהיינו בפשיעה, ואם נגנב או נאבד ביד השני, שהשני אינו חייב עליו, כי אז

ורבי יוחנן אמר: חייב השומר הראשון – בין שהיה שומר חינם ובין שהיה שומר שכר – אפילו אם נאנס הפקדון ביד השומר

השני.

אמר פירש אב"י:

למעמיה דרב הסובר "פטור": לא מבעיא

לשיטת החולקים על רש"י, [מלוקט מדברי האחרונים, ובקיצור גדול]:

נסתפקו האחרונים: האם פטורו של השומר הראשון, הוא משום שמסתלק הוא מחיובי שמירתו, כי יכול הוא לחזור בו מהסכמתו לשמירה; ומה שכתבו הראשונים: "אוקי גברא בחריקאי", היינו, שודאי אין שומר יכול לחזור בו, אלא אם כן משיב הוא את הפקדון ליד הבעלים, וכשהוא נותן ביד שומר שהוא מעמיד לבעלים, הרי זה כאילו השיבו ליד הבעלים.

או שאין השומר מסתלק כלל מחיוב שמירתו, אלא שבהעמדת שומר במקומו קיים השומר הראשון את דין שמירתו; וחקירה זו יש שתלו אותה במחלוקת האמוראים אם שומר שכר שמסר לשומר חינם נמי פטור [כשיטת סוגייתנן] או לא, [ראה חידושי רבינו חיים הלוי הלכות נזקי ממון], ויש שתלו חקירה זו במחלוקת הראשונים [ראה "שיעורי רבי שמואל" אות רעט, ועוד], אם כשמסר שומר שכר לשומר חינם אינו נפטר אלא מפשיעה שנתחייב עליה השומר השני, או שהראשון פטור רק ממה שנתחייב עליו השומר השני; ועוד הביאו אחרונים ראיות לכאן ולכאן מדברי הראשונים.

ג. **ובצד שני ביארו אחרונים שני אופנים:** **האחד:** כיון ד"העמיד גברא בחריקאי, הרי עשה השומר שמירה מעולה, שמסר לבן דעת הנאמן לו, והוי כמו שמסרו לו בתובה מסוגרת, ונפטר מצד חיוב שמירתו" [לשון ה"נתיבות המשפט" עז א], והיינו שהראשון פטור מצד שהוא אנוס; [ויש להסתפק: אם כוונתו לומר שהשומר השני נעשה שומר של הראשון,

חייב הראשון; וכלשון הרמב"ן [בתרגום לשונו]: פירוש לגמרי פטור הראשון, ואין הבעלים עושה אתו דין כלל, שאם שומר שכר הוא הראשון ומסר לשומר שכר, קם השני תחתיו והבעלים עושים דין עם השני, ואפילו אם הלך השני למדינת הים, או שהעני ואין לו לשלם כלום, פטור הראשון, משום שהוא אומר לו: "העמדי לך אדם במקומי" [אוקמית לך גברא בחריקאי"]; וכן אם מסרו [שומר שכר] לשומר חינם פטור הראשון, עד שישביעו בעלים את השני שלא פשע, ואם נשבע שמתה כדרכה אף הראשון פטור, אבל אם נשבע שלא פשע בה אלא נגנבה או נאבדה, או שאינו רוצה לישבע שמתה כדרכה, הראשון חייב", [ובמה שכתב הרמב"ן בסוף דבריו בפשיטות, שאם אין השני רוצה לישבע שמתה כדרכה הרי הראשון חייב, ראה ברשב"א – ששיטתו כשיטת הרמב"ן – שכתב זה בדרך "ואפשר" והאריך בזה, ראה שם].

השלישית: אפילו שומר שכר שמסר לשומר חינם ונגנבה או נאבדה הרי הראשון פטור, ואף שאין הבעלים יכולים לתבוע את השני; הובאה שיטה זו בריטב"א ובמאירי.

[ויש לעיין לשיטה שניה ושלישית: האיך אמר רבי ירמיה לעיל, שאם נגנבה הפרה וטענו הן השוכר והן השואל שמתה מחמת מלאכה, הרי שניהם חייבים אשם, והרי השוכר אינו כופר ממון, שאפילו אם נגנבה אין הוא חייב לשלם, ויכול לומר לו: "לך אצל שואל"! ? ובהמשך הסוגיא בהערות יתבאר, אם אליבא דהחולקים על רב ניחא דברי רבי ירמיה].

ב. **ביאור טעם פטורו של השומר הראשון**

בשומר הנב שמסר לשומר שכר – דעלווי עלייה לשמירתו [במסירתו לשני חיזק את

שמירת הפקדון, כי שומר שכר מוסר את נפשו לשמור יותר מאשר שומר חנם, שהרי

והבעלים גובים ממנו משום ש"פרתי גבך" או משום "שעבודא דרבי נתן"; או שכוונתו לומר, שהשומר הראשון מעמיד שומר לבעלים, והבעלים גובים מן השומר השני כדין שאר שומרים].

השני: אין זה פטור משום אונס, אלא דין הוא בשומרים, שיכול להעמיד שומר אחר [של הבעלים] במקומו, שישלים עבורו את כל חוקי השמירה, [ראה "שיעורי רבי שמואל" אות רצו]; וראה היטב ב"חידושי רבי שמעון" בבא מציעא סימן כה ד"ה הנה וד"ה וכן, שביאר ענין זה בארוכה על פי ביאור גדרי חיוב שומרים; ומדבריו שם מתבאר למעין – כפי שכבר נזכר בתחילת ההערה – שסברא זו מוסכמת גם לרש"י ולתוספות, ואם לא כן לא היה נפטר הראשון אפילו כשהיה אונס אצל השני, ולא נחלקו הראשונים אלא אם העמדת שומר אחר מועלת לפטור את הראשון לגמרי, או שאינו מועלת לפוטרו אלא כשנאנס השני.

ד. הקשה הרמב"ן לשיטתו שהיא כשיטה השניה [תרגום לשוננו]: אם כן האין שנינו במשנתנו: "השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר, ישבע השוכר שמתה כדרכה, והשואל משלם לשוכר", והרי צריך היה השואל לשלם לבעלים [וכמבואר כאן שדין הבעלים הוא עם השומר השני].

וכתב שאין זו קושיא, כי היות והראשון רוצה לעמוד בדין עם הבעלים [כדי לתבוע מן השואל], יכול הוא לעשות כן, שהרי אצל הראשון הפקידו הבעלים, וכיון שנפטר הראשון שהוא השוכר, השואל משלם לשוכר; אבל אם אומר לו הראשון: "לך ועשה דין עם השני", אין הבעלים יכולים לומר לו: "אין השני בעל דברים שלי", וכל שכן שניחא לפי רבי יוסי שהלכה

כמותו שהשואל משלם לבעלים, עד כאן תוכן דבריו; וכן כתב הרשב"א.

ה. וכתב ב"שיעורי רבי שמואל" [אות רעט], שתירוצי הרמב"ן תלוי בחקירה הנזכרת אם השומר הראשון נסתלק משמירתו, או שעדיין שומר הוא, שהרי אם נסתלק משמירתו אין שייך לומר שיכול השוכר לעשות דין עם המשאל, היות וכבר נסתלק משמירתו.

וכתב שם ליישב את קושיית הרמב"ן, לדעת הסוברים שהראשון מסתלק משמירתו, שעד כאן לא שייך סילוק השומר משמירתו אלא בשומרים, שחיובם לשמור הוא משום קבלתם, ויכולים הם לחזור בהם, אך שוכר או שואל שחיובם לשמור הוא משום הקנינים שיש להם בו, אין הם יכולים להסתלק כלל, כל עוד שלא פקעו קניניהם בו, ואם כן במשנתנו שהיא עוסקת בשוכר, אין שייך כלל דין "שומר שמסר לשומר, פטור", ואין מקום לקושיית הרמב"ן [והרמב"ן שהקשה, הוא משום שלדעתו אין זה סילוק של השומר הראשון, וכמו שמוכח מתירוצו. והנה לפי סברת הגר"ש, מתיישבת בפשיטות הקושיא שהוקשה לעיל על רבי ירמיה: למה שניהם באשם אף שהשוכר יכול לשולח אצל שני; שהרי לפי סברא זו "שוכר שמסר לשואל" אינו נפטר, אך לדעת הרמב"ן שאינו מחלק בזה, הקושיא במקומה עומדת].

ו. ואף בלי זה יש ליישב את קושיית הרמב"ן, לפי מה שפירש ה"קהלות יעקב" בדין המשנה – ועל פיו נתבארה הסוגיא לעיל, ראה שם – שחיובו של השואל מתחלק, שלענין מה שחייב הראשון הרי הוא שומר של הבעלים, ורק לענין האונס הרי הוא שומר של השוכר, ולפי פירוש זה לכאורה אין מקום כלל לקושייתו של הרמב"ן.

חייב הוא בגניבה ואבידה], (7) — שהראשון פטור, מכל מה שהיה פטור בתחילה.

אלא אפילו שומר שכר שמסר לשומר חנם, דגרועי גרעיה לשמירתו [נגרע ערך השמירה, כי שומר חנם מוסר את נפשו לשומר פחות משומר שכר, שהרי אינו חייב אלא בפשיעה], בכל זאת הרי השומר הראשון פטור, אם לא ניזוק הפקדון כתוצאה מגירוע השמירה, אלא שנאנס ביד השומר השני.

מאי טעמא פטור השומר הראשון כשגרועי גרעיה לשמירתו, ואין אנו מחשיבים מסירה

כזאת כפשיעה? (8)

דהא מסרה השומר הראשון לבן דעת, ודרך בן דעת שהוא שומר שמירה מעולה. (9)

ולטעמיה דרבי יוחנן הסובר: חייב, לא מבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם, דגרועי גרעיה לשמירתו, ובודאי יש לומר "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר" — (10)

אלא אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר, דעלווי עלייה לשמירתו, בכל זאת הרי השומר חייב ואפילו באונסין.

7. נתבאר על פי רש"י בבבא קמא יא ב; וכן פירשו התוספות שם, ראה דבריהם; וראה עוד ב"אוצר מפרשי התלמוד".

8. פירוש, אילו היתה זו פשיעה, היה מתחייב הראשון אף אם בבית השומר השני היה אונס, וכשם שלדעת הסובר "שומר שמסר לשומר חייב", הטעם הוא משום שמסירתו לשומר אחר כמות כפשיעה, וזה מחייב אותו אפילו באונס שיארע בבית שומר שני, וכפי שיתבאר הטעם בהמשך.

9. א. כתבו התוספות לקמן צג ב ד"ה אי, שהיה אפשר לפרש, שאם כי פשיעה היא זו, מכל מקום אין אומרים אלא "תחילתו וסופו באונס, חייב", אבל אין אומרים: "תחילתו בגניבה ואבידה וסופו באונס, חייב"; אך כתבו שאין להוכיח יסוד זה מכאן, כי יש לפרש את כוונת הגמרא: "דאין לנו לומר שודאי שומר חנם לא ישמור מגניבה ואבידה רק מפשיעה, והוה ליה תחילתו בכעין גניבה ואבידה; אלא סתם בן דעת רגיל לשמור הרבה אפילו מדברים שאינו חייב; ושמא אפילו מסרו לשומר חנם

ופטרו מפשיעה, פטור, דלא חשיב תחילתו בפשיעה וסופו באונס בהכי".

ב. בספר "שינויי נוסחאות" [בהוצאת מהדורת פרנקל בבבא קמא יא ב], הביאו, שבכל כתיב היד של רש"י שם, איתא: "אלא אפילו שומר שכר שמסר לשומר חנם, דהשתא גרעה לשמירתו, פטור: שומר שכר באונסין, ולא מצי אמר ליה בעל הבית פשעת שמסרת לאחר, שהרי מסרה לבן דעת, [מכאן התוספת מכתב יד]: אבל נגנבה או אבדה, אפילו בשומר חנם שמסרה לשומר שכר חייב, דכיון דשומר שכר משלם אותה, דקיימא לן הלכה כרבי יוסי דאמר בפרק המפקיד תחזור פרה לבעלים".

10. בפשוטו היה משמע מלשון הגמרא שלא כפי שנתפרש בפנים, אלא שמסירת שומר שכר לשומר חנם היא פשיעה מצד עצמה — ואף במקום שאין שייך לומר: אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, וכגון שרגיל המפקיד להפקיד בידיו — משום שגרועי גרעיה לשמירתו, אך העיר רבי עקיבא איגור על פירוש זה: מהיכי תיתי ליה לאבבי שנחלקו רב ורבי יוחנן גם בסברא זו, שהרי לדעת רב אינה פשיעה; ולכן

הבהמה מתה, כי בריא בית אחד יותר מחבירו. (11)

אמר רב חסדא: הא דאמרינן משמיה דרב: "שומר שמסר לשומר, פטור", לאו בפירוש אתמר משמו: "שומר שמסר לשומר, פטור"! אלא מכללא [מתוך מעשה] למדו התלמידים שרב סובר: "שומר שמסר לשומר, פטור".

ומשום דאמר ליה המפקיד לנפקד: "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר", והרי זה כאילו התנה עמו: שאם ימסרנה לאחר, יהא זה כמי שפשע בה במסירתה לאחר, וסובר אב"י, שאם פשע אדם בבהמה והביאה לביתו של חבירו שאינו משומר, כי אז אפילו אם בסופו של דבר מתה הבהמה כדרכה, הרי הוא חייב, משום שאנו אומרים: שמא אם היתה בביתו של השומר הראשון שם היא אמורה להיות, כי אז לא היתה

התוספות; ואולם ראה ב"שיטה מקובצת" בעמוד ב בד"ה וז"ל הרא"ש, שכתב בשם רש"י, דרש"י סבירא ליה בדעת רבי יוחנן ש"תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב", וכפי הנראה מן הדברים שם, רבי יוחנן סובר ש"תחלתו בפשיעה וסופו באונס" הרי הוא חייב, אפילו כשאין האונס קשור לפשיעה כלל, ואין צריך לומר שההבל שבבית השומר השני הרגו; ולפי זה לדעת רש"י, סברת רבי יוחנן היא: כיון שאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, הרי זה כאילו פשע בה [וכמו להתוספות], וכיון שפשע בה שוב חייב הוא על כל אונס שיארע בה.

ג. והרשב"א בד"ה הא, ביאר את מחלוקת רב ואב"י אליבא דרבי יוחנן בדרך אחרת: "בהא פליגי, דרב סבר: דלכתחילה הוא דלא [ימסור פקדונו ביד אחר] הא דיעבד לאו פושע הוא ולא מחייב, שלא קיימא לן כרבי מאיר דאמר כל המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גולן, ורבי יוחנן סבר: דאפילו דיעבד נמי הוה ליה כגולן וברשותיה קיימא, ואפילו לרבנן דאמרי המעביר על דעתו של בעל הבית לא נקרא גולן, הני מילי [במשנה] ברשותו, אבל במפקיד אצל אחר, משעה שנכנסה לרשותו יצאת מרשות הראשון והרי היא אבודה אצלו", וראה גם ברמב"ן [סוף עמוד ב], ובחידושי הר"ן שמפרשים כן.

פירש רבי עקיבא איגר כפי שנתבאר בפנים; אלא שכתב על זה שהוא דוחק, ומתוך כך פירש פירוש אחר, וראה שם שפירושו השני הוא שלא כדעת התוספות.

11. תוספת ביאור:

א. אב"י הולך כאן לשיטתו, שהוא סובר בעמוד ב', שאם פשע אדם בבהמה ויצאה לאגם שהוא מקום שאינו משומר מפני גנבים וזאבים, ולכסוף מתה כדרכה, שהשומר חייב, כי אף שהאגם מרעה שמן וטוב הוא, מכל מקום אנו אומרים שמא "הבלא דאגמא קטלה", וזה מחייבו לסברת אב"י לכולי עלמא, ואינו תלוי בנידון "תחלתו בפשיעה וסופו באונס" חייב או פטור; וכן הוא הדין כשמסרה לאחר, הרי אנו דנים במסירת הבהמה לשומר אחר, כאילו פשיעה היא ליתנה לו שיביאנה לביתו, וזאת משום ש"אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר", ומאחר שדנים על זה כעל פשיעה, שוב ממילא מחייבים אנו את השומר הראשון אפילו במתה כדרכה, משום שבאופן זה הרי יש לומר: שמא הבלו של אותו בית אינו טוב בשביל בהמה זו, ואילו היתה בבית שומר ראשון לא היתה מתה, וכן באונסים כיוצא בהם, שיש מקום לתלות שמא מחמת מסירתו לשומר שני נאנסה.

ב. הביאור שנתבאר הוא על פי שיטת

דמעשה בהנהו גינאי [גננים], דכל יומא הוּוּ מפקדי מרייהו גבּה דההיא סבתא [דרכס היה בכל יום להפקיד את אתי החפירה אצל זקנה אחת].

יומא חד אפקדוּנהו (12) לגבי חד מנייהו [באחד הימים הפקידו הגננים את אתיהם ביד אחד מחבריהם] בחינם, שמע אותו שומר קלא בי הלולא [קול מצהלות חתנים], נפק, אזל אפקדוּנהו לגבּה דההיא סבתא [יצא השומר לראות בשמחה, והפקיד את אתי חבריו ביד אותה סבתא], אדאזל ואתא אגנוב מרייהו [עד שהלך וחזר, נגנבו האתים].

אתא אותו שומר לקמיה דרב [בא אותו גנן לפני רב לשאול בדינו], ופטריה רב [ופטרו רב] מלשלם.

ומוסיף רב חסדא ואומר: מאן דחזא, סבר [מי שראה מעשה זה היה סבור]: משום שסובר רב: "שומר שמסר לשומר, פטור", והיות ולא פשעה הסבתא בשמירה, אף השומר הראשון אינו חייב, שהרי שומר חינם היה.

ואולם לא היא, אין הדבר כן, ולעולם יש לומר שסובר רב: "שומר שמסר לשומר, חייב", ומשום ש"אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר", ושאני התם באותו מעשה שפטרו רב, משום דכל יומא, נמי אינהו גופייהו גבּה דההיא סבתא הוּוּ מפקדי להו [כי בכל יום, אף הם עצמם היו מפקידים אצל אותה סבתא], ושוב אין יכולים הם לומר: אין רצוננו שיהא פקדוננו ביד אותה סבתא.

יתיב רבי אמי, וקאמר להא שמעתא [ישב רבי אמי ואמר שמועה זו של רבי יוחנן רבו], שהיה אומר: שומר שמסר לשומר, חייב, משום ש"אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר"!

איתיביה רבי אבא בר ממל לרבי אמי לשיטת רבי יוחנן, מהא דשנינו במשנתנו:

השוכר פרה מחבירו, והשאלה לאחר, ומתה כדרכה, ישבע השוכר שמתה כדרכה, והשואל משלם לשוכר.

ואם איתא לדברי רבי יוחנן האומר: יכול המפקיד לומר: "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר", ומטעם זה חייב השומר אפילו באונסין שיארעו, אם כן:

לימא ליה [יאמרו לו] הבעלים לשוכר: "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר", ומאחר שעברת על רצוני, חייב אתה אפילו באונס מיתה כדרכה.

אמר תירץ ליה רבי אמי לרבי אבא מר ממל:

הכא — במשנתנו — במאי עסקינן: בכגון שנתנו לו הבעלים לשוכר רשות להשאל לאחר, ושוב אינו יכול לחייבו, משום: "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר".

ומקשינן: אי הכי — שמדעת הבעלים השאל השוכר את פרתו לאחר — לבעלים בעי השואל לשלומי [לבעלים היה על השואל לשלם על מיתת הפרה], ואילו

12. כן גרס היעב"ץ, כי הנידון הוא על אתים רבים.

במשנתנו שנינו: "והשואל משלם לשוכר"! ומשנינו: משנתנו עוסקת בכגון דאמרו ליה הבעלים לשוכר: אם כי מרשים אנו לך להשאילו לאחר בימי שכירותך, ברם לדעתך [כרצונך] אתה משאיל, ולפיכך נחשב השוכר כמשאיל, ואילו הבעלים אין יכולים לומר "אין רצוננו שיהא פקדוננו ביד אחר".⁽¹³⁾

מתיב רמי בר חמא לרבי יוחנן מהא דשנינו במשנה לקמן מב א:

המפקיד מעות אצל חבירו, צררן חבירו בסודרו, והפשילן לאחוריו, או שמסרן הנפקד לבנו ובתו הקטנים, ונעל אביהם בפניהם של הקטנים [שלא יצאו לחוץ ויאבדו המעות] שלא כראוי, הרי זה חייב, אפילו אם שמרו הקטנים כראוי ונאנסו המעות מהם, ומשום שלא שמר בדרך השומרים.

הרי משמע: **טעמא** דמסרן לקטנים, הא אם מסרן לגדולים ושמרום כראוי ונאנסו מהם, הרי הוא **פטור** —

ולדעת רבי יוחנן תיקשי: **אמאי** פטור השומר, **נימא** ליה המפקיד נפקד: "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר", ומאחר שמסרת לבניך — תתחייב!?

אמר תירץ **רבא**: לפיכך פטור הנפקד כשמסרן לבנו ולבתו הגדולים, משום שכל המפקיד

על דעת שהנפקד מוסרו לאשתו ולבניו הוא ז-17 מפקיד.

אמרי נהרדעי:

דיקא נמי מאותה משנה, שהפטור אינו אלא משום ש"כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד", ואילו היה הוא מוסר את הפקדון לאחרים, אכן היה חייב אפילו נאנסו מהם —

דהא קתני באותה משנה: "או שמסרן לבנו ובתו הקטנים, חייב", ומשמע: הא לבנו ולבתו הגדולים, **פטור** —

מכלל, דאם מסרן לאחרים שאינם מבני משפחתו, לא שנא מסרן לגדולים, ולא שנא מסרן לקטנים הרי הוא חייב אפילו אם נאנסו המעות בידיהם —

והראיה: **דאם** [לא] כן, ואף אם מסרן לגדולים אחרים הרי הוא פטור, ליתני במשנה: "או שמסרן לקטנים" **סתמא**, ולמה הזכיר: "לבנו ובתו הקטנים", ובהכרח שהוא

לא יתבארו דברי רבי ירמיה אף לדעת אביי אליבא דרבי יוחנן החולק ומחייב את השומר הראשון; ומשום שכל עיקר מחלוקתו של רבי יוחנן הוא משום שאומר לו "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר", אבל במשנתנו ובדברי רבי ירמיה, שאין יכול הוא לומר: "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר" ומשום שאמר לו השאילהו לדעתך, אם כן חזר הדין כמו לרב, שהיה לו

13. [לעיל בהערה 6 אות א, הובאה דעת הרמב"ן, שהשומר הראשון פטור לדעת רב אפילו אם פשע השומר השני, ונתבאר שם, שלפי זה לא ייתכנו לכאורה דברי רבי ירמיה שחייב את השוכר והשואל באשם, כשפטרו עצמם בטענת מתה מחמת מלאכה; שהרי השוכר הראשון אינו כופר ממון כלל, כיון שיכול לשולחו אצל שואל; ולפי המבואר בסוגיא כאן,